จุลสาร

ปีที่ 4 ฉบับที่ 12

ศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

http://odpc7.ddc.moph.go.th/ov-cca/download.html

จุลสาร... ศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

วิสัยทัศน์

มุ่งสู่การเป็น Excellent Center
ในการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับ และมะเร็งท่อน้ำดี
2. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

สารบัญ

3 บรรณาธิการแถลง

4 ลดการติดพยาธิใบไม้ตับในฟาร์มปลาทำได้อย่างไร

6 ลดการปนเปื้อนไข่พยาธิใบไม้ตับทำอย่างไร

8 ผลพลอยได้จากโครงการกำจัดพยาธิใบไม้ตับและลดมะเร็งท่อน้ำดี ประเทศไทย

10 ผลการดำเนินการโครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ประเทศไทย ปี 2562

12 ภาพกิจกรรม

จัดทำโดย
ศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี
สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น
181/37 ซอยราชประชา ถนนศรีจันทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

คณะที่ปรึกษา

ประธานที่ปรึกษา
นพ.สุวรรณชัย วัฒนายิ่งเจริญชัย อธิบดีกรมควบคุมโรค

ประธานกิตติมศักดิ์
นพ.คำนวณ อึ้งชูศักดิ์
รองประธานกรรมการบริหารแผนคณะกรรมการแผนคณะที่ 1
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
ที่ปรึกษากรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
นายกสมาคมระบาดวิทยา (ประเทศไทย)

รองประธาน
นพ.อัษฎางค์ รวยอาจิณ รองอธิบดีกรมควบคุมโรค
นพ.โสภณ เอี่ยมศิริถาวร ผู้อำนวยการสำนักโรคติดต่อทั่วไป
พญ.ศศิธร ตั้งสวัสดิ์ ผู้อำนวยการสำนักโรคไม่ติดต่อ

บรรณาธิการบริหาร

นพ.สุเมธ องค์วรรณดี
ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่
พญ.หรรษา รักษาคม
ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดชลบุรี
นพ.ธีรวัฒน์ วลัยเสถียร
ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น
พญ.รพีพรรณ เดชพิชัย
ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี
นพ.กิตติ์พงศ์ สัญชาติวิรุฬห์
ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา
นพ.ดนัย เจียรกูล
ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี

บรรณาธิการ

ดร.เกษร แถวโนนงิ้ว

กองบรรณาธิการ
ดร.เชิดพงษ์ มงคลสินธุ์
ดร.อดุลย์ศักดิ์ วิจิตร
นายบุญเทียน อาสารินทร์
นายพิจารณ์ บุตราช
นายพัฒนศักดิ์ สิทธิโคตร
นายเสรี สิงห์ทอง
นางอรนาถ วัฒนวงษ์
ดร.เพ็ชรบูรณ์ พูลผล
นางสาวสุมาลี จันทลักษณ์
นายสาธัช บุญไตรย์
นายบำเพ็ญ เกงขุนทด
นางอรวรรณ แจ่มจันทร์

ฝ่ายผลิต
นางศุจินันท์ ตรีเดช
นายอนุชา มะลาลัย
นายต่อพงษ์ กังสวร
นายณัฐกิตต์ โคตมะ

ฝ่ายเผยแพร่
นางสาวอารยา จันทร์ขวาง
นางสาวช่อมาลา อุทัยอินทร์
นายธนะชัย จำรัสไว
นายสนธยา กลั่นทัต

พิสูจน์อักษร
นายลือชัย เนียมจันทร์
นางสาวนาฎยา ปัญโญวัฒน์

บรรณาธิการแถลง

สวัสดีครับ สมาชิกเครือข่ายทุกท่าน จุลสารศูนย์ประสานงานโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานแก้ปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ของเครือข่ายทั่วประเทศ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผ่านมาเราได้รับความอนุเคราะห์ความร่วมมืออย่างดีจากเครือข่ายหลายๆ ส่วน ทั้งสถาบันการศึกษา สาธารณสุข ท้องถิ่น ชุมชน นำประสบการณ์ความรู้มาเผยแพร่ให้กับสมาชิกเราติดตามกัน ปัจจุบันปลาที่เรานำมาประกอบอาหารบริโภคกัน นอกจากปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติแล้ว ปลาจากฟาร์มปลาน่าจะเป็นส่วนใหญ่ที่เราซื้อหากันจากตลาดมาเข้าครัว หลายคนอาจจะสงสัย งั้นถ้าปลาที่เลี้ยงในฟาร์มจะไม่ค่อยมีพยาธิใบไม้ตับมากเท่ากับปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ดังนั้น ความเสี่ยงจากพยาธิก็น่าจะลดลงข้อสรุปนี้จริงเท็จอย่างไร มีพื้นที่หนึ่งที่กำลังดำเนินการเรื่องนี้ เราไปไขข้อสงสัยติดตามในเล่มด้วยกัน ส่วนเรื่องการปนเปื้อนไข่พยาธิใบไม้ตับในสิ่งแวดล้อมจากการขับถ่ายของคนและสัตว์อันนี้เป็นต้นเหตุปัญหาที่เราทราบกันมานาน เราพอจะมีทางเลือกเพิ่มเติมในการแก้ปัญหาที่เราทำอยู่ปัจจุบันหรือไม่ เช่น การกำจัดสิ่งปฏิกูลตามมาตรฐานสุขาภิบาล โดยท้องถิ่น เป็นต้นในเล่มก็มีข้อเสนอมาแลกเปลี่ยนกันครับ นอกจากนั้นแล้วประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ เราพูดถึงการกินปลาดิบกันมามาก กินเนื้อดิบเป็นปัญหาไหม แล้วเนื้อดิบล่ะมีพยาธิอะไร กล่าวกันว่า **"อร่อยแต่ต้องระวังพยาธิตัวตืด"** เรามาทบทวนเรื่องนี้กันในเล่มกันครับ ท้ายสุดก็เช่นเคยส่วนท้ายเล่มจุลสาร มาติดตามผลการดำเนินงานโครงการรณรงค์กำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี เพื่อรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณฯ ประเทศไทย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 และติดตามความเคลื่อนไหวการทำงานของเครือข่ายทั่วประเทศผ่านภาพกิจกรรมท้ายเล่ม

ฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 12 ปีที่ 4 (เดือนเมษายน – กันยายน ๒๕๖๒) แล้วนะครับ หากท่านผู้อ่านและสมาชิกเครือข่าย มีข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ ประสบการณ์ดี ๆ เรามาแชร์มาแลกเปลี่ยนกันในจุลสารของพวกเราได้ ขอบคุณทุกท่านที่ติดตาม พบกันใหม่ในฉบับหน้า

กองบรรณาธิการ

"กินปลาดิบ กินปลาก้อย อร่อยปาก
ต้องทุกข์ยาก ตอนป่วย ด้วยโรคตับ
ถ้าไม่เลิก ชีพนี้ อาจลาลับ
จงหวนกลับ กินปลาสุก ทุกข์จะคลาย"

ลดการติดพยาธิใบไม้ตับในฟาร์มปลาทำได้อย่างไร

ธิดารัตน์ บุญมาศ เบญจมาภรณ์ พุ่มหิรัญโรจน์ อัจฉรา อัจฉยสวัสดิ์ ปาริชาติ บัวโรย ปราณี ศรีราช ชาทะนันท์ เอี่ยมอุดมกาล รัชฎาวรรณ อรรคนิมาตย์ โอปอล์ สกุลพิทักษ์ ภานุพันธุ์ ศรีพันธุ์ จิราพร สงศรี ศิรินทิพย์ บุญจรัสภิญโญ พรทิพย์ เหลื่อมหมื่นไวย์ กานต์พิชา ชมภูมี สุดารัตน์ วงษา ปานระวี สิงห์ไธสง

โครงการแก้ไขปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี สถาบันมะเร็งท่อน้ำดี ภาควิชาปรสิตวิทยา คณะแพทยศาสตร์ คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยขอนแก่น เทคโนโลยีราชมงคลอีสานวิทยาเขตสกลนคร คณะสาธารณาสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร วิทยาลัยสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

โครงการปลาปลอดภัย : ปลาปลอดพยาธิ ภายใต้โครงการประเทศไทยไร้พยาธิใบไม้ตับ (Fluke Free Thailand) ซึ่งสนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ โดยการทำงานร่วมกับกรมควบคุมโรค กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขและขยายเครือข่ายการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ได้แก่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ มีการทำงานแบบบูรณาการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ตั้งแต่เรื่องของการควบคุมป้องกันการติดพยาธิใบไม้ตับ การปนเปื้อนอุจจาระลงแหล่งน้ำและสิ่งแวดล้อม การวินิจฉัย การรักษา ทั้งคน สุนัขและแมว การให้การศึกษา การหากลุ่มเสี่ยงมะเร็งท่อน้ำดี การป้องกันและรักษา การทำระบบฐานข้อมูล เพื่อให้เกิดการตัดวงจรพยาธิใบไม้ตับและลดมะเร็งท่อน้ำดีให้ได้ในอนาคต

สำหรับโครงการอาหารปลอดภัย:ปลาปลอดพยาธิ ได้มีการดำเนินงานดังนี้ **การสำรวจการปนเปื้อนตัวอ่อนพยาธิในหอยและปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติ ฟาร์มปลา** และผลิตภัณฑ์ปลาโดยเน้นปลาวงศ์ตะเพียน เทคนิคอย่างง่ายในการทำให้ปลาและผลิตภัณฑ์ปลาปลอดพยาธิ และการส่งเสริมเผยแพร่ให้ความรู้แก่ชุมชนสังคม

นอกจากนั้นยังมีการทำ**ฟาร์มปลาต้นแบบปลอดพยาธิใบไม้ตับ** สำหรับการสุ่มฟาร์มปลาต้นแบบนั้น ได้รับความอนุเคราะห์จาก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม ประมงอำเภอและประมงจังหวัดมหาสารคาม รวมทั้งฟาร์มปลาในเขตอำเภอโกสุมพิสัย ในการให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมโครงการฟาร์มปลาต้นแบบ ในเบื้องต้น ได้รับความอนุเคราะห์ 30 ฟาร์ม ในการเข้าประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ความสำคัญของการจัดทำโครงการ และการให้ความรู้ของพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี (รูปที่ 1) หลังจากนั้นได้ดำเนินการสำรวจพยาธิใบไม้ตับ ใน คน สุนัข และแมว ปลาในพื้นที่ของฟาร์ม เพื่อหาข้อมูลเบื้องต้นจากการตรวจปลาและตรวจอุจจาระของสุนัขและแมวพร้อมป้อนยาพราซิควอนเทล พบว่า ทั้งปลา **สุนัขและแมว มีการติดพยาธิใบไม้ตับและพยาธิชนิดอื่น** หลังจากทราบผลตรวจได้ดำเนินการเข้ารักษาโดยการให้ยาเพิ่มเติมในส่วนยาฆ่าพยาธิชนิดอื่น (รูปที่ 2)

รูปที่ 1 แสดงการเข้าประชุมเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ความสำคัญของการจัดทำโครงการ และการให้ความรู้ของพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

รูปที่ 2 แสดงตรวจอุจจาระของสุนัขและแมวพร้อมป้อนยาพราซิควอนเทล

หลังจากนั้นฟาร์มปลาต้นแบบจะถูกคัดเลือกโดยความยินยอมจากเจ้าของฟาร์มในการดำเนินการตามเงื่อนไขของโครงการ ได้แก่ การขุดลอกบ่อและตากบ่อ อย่างน้อย 1 เดือน การกรองหอยโดยใช้ตาข่ายขนาดเล็ก การพักน้ำอย่างน้อย 1 สัปดาห์ ก่อนนำปลาลงเลี้ยงในบ่อ (รูปที่ 3) โดยทุก 2 เดือน จะมีการสุ่มปลามาตรวจพยาธิใบไม้ตับ ซึ่งจะได้ทราบถึงขั้นตอนแนวทางการทำให้ฟาร์มปลาปลอดพยาธิใบไม้ตับต่อไป

อย่างไรก็ตาม**การควบคุมพยาธิใบไม้ตับในฟาร์มปลาเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการตัดวงจรพยาธิใบไม้ตับอย่างไรก็ตามกำจัดพยาธิใบไม้ตับให้หมดไปนั้นต้องอาศัยความทุ่มเท แรงกาย แรงใจจากทุกภาคส่วน อันได้แก่ ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น บุคลากรทางสาธารณสุข บุคลากรทางเกษตรและสิ่งแวดล้อม บุคลากรด้านการศึกษา ทุกเพศทุกวัย** ทั้งนี้ ทางโครงการขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการวางแผนในการควบคุมพยาธิใบไม้ตับ ต่อไป

รูปที่ 3 การขุดลอกบ่อและตากบ่อ พักน้ำและตรวจพยาธิใบไม้ตับจากปลา

เอกกสารอ้างอิง

https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20180417114236_1_file.pdf

https://aquariumgenie.com/how-to-get-rid-of-snails-in-aquarium/

ลดการปนเปื้อนไข่พยาธิใบไม้ตับทำอย่างไร

ธิดารัตน์ บุญมาศ เบญจมาภรณ์ พุ่มหิรัญโรจน์ อัจฉรา อัจฉยสวัสดิ์ ปาริชาติ บัวโรย ปราณี ศรีราช
ชาทะนันท์ เอี่ยมอุดมกาล รัชฎาวรรณ อรรคนิมาตย์ โอปอล์ สกุลพิทักษ์ ภานุพันธุ์ ศรีพันธุ์ จิราพร สงศรี
ศิรินทิพย์ บุญจรัสภิญโญ พรทิพย์ เหลื่อมหมื่นไวย์ กานต์พิชา ชมภูมี สุดารัตน์ วงษา ปานระวี สิงห์ไชสง

โครงการแก้ไขปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี สถาบันมะเร็งท่อน้ำดี ภาควิชาปรสิตวิทยา คณะแพทยศาสตร์
คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยขอนแก่น เทคโนโลยีราชมงคลอีสานวิทยาเขตสกลนคร คณะสาธารณาสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร วิทยาลัยสหเวชศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

เป็นที่ทราบแล้วว่าการควบคุม**โรคพยาธิใบไม้ตับ**นั้นต้องมีการทำงานแบบบูรณาการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำในทุกภาคส่วน **ตั้งแต่เรื่องของการควบคุมป้องกัน การวินิจฉัย การรักษาพยาธิใบไม้ตับในคนและสัตว์ รวมทั้งการควบคุมการปนเปื้อนสิ่งปฏิกูลลงแหล่งน้ำและสิ่งแวดล้อม** ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ.2550 และพ.ศ.2560 หมวด 3 เรื่องการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย มาตรา 18 กำหนดให้ การเก็บ ขน หรือ กำจัดสิ่งปฏิกูลหรือ มูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใด ให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น **ก็ยังคงพบการทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในแหล่งน้ำไร่นา ส่งผลทำให้มีการกระจายของโรคเชื้อโรคต่างๆ รวมทั้งพยาธิใบไม้ตับเช่นกัน**

ระบบบำบัดและการกำจัดสิ่งปฏิกูลมีหลายชนิด ได้แก่ ระบบไม่ใช้น้ำ ระบบใช้น้ำ ขึ้นกับสภาพแวดล้อมนั้นๆ ซึ่งสิ่งปฏิกูลเป็นสิ่งที่ต้องมีการบำบัดและกำจัด เนื่องจากเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของโรค หรือแพร่การกระจายของเชื้อโรคต่างๆ โดยที่มีการบำบัด และกำจัดได้ด้วยวิธีต่างๆ ได้แก่

- **ระบบไม่ใช้น้ำ** สิ่งปฏิกูลถูกนำไปบำบัดและกำจัดนอกอาคารหรือนอกบริเวณที่ตั้งอาคาร คือ การบำบัดโดยไม่ใช้น้ำเป็นตัวขับเคลื่อนสิ่งปฏิกูลลงสู่ที่เก็บกักเพื่อนำไปบำบัดและกำจัดภายนอกบริเวณกักเก็บ ยกตัวอย่าง ส้วมหลุมตัน ส้วมถังเท และส้วมเคมี

- **ระบบไม่ใช้น้ำ** สิ่งปฏิกูลถูกนำไปบำบัดและกำจัดภายในอาคารหรือภายในบริเวณที่ตั้งอาคาร คือ ระบบบำบัดแบบไม่ใช้น้ำเช่นเดียวกับแบบแรก แต่ต่างกันตรงที่ ระบบบำบัดและกำจัดอยู่ภายในพื้นที่กักเก็บจนกว่าจะเกิดการย่อยสลายอย่างสมบูรณ์ ยกตัวอย่าง ส้วมหลุม

- **ระบบใช้น้ำ** สิ่งปฏิกูลถูกนำไปบำบัดและกำจัดนอกอาคารหรือนอกบริเวณที่ตั้งอาคาร คือ ระบบบำบัดที่ใช้น้ำเป็นตัวขับเคลื่อนสิ่งปฏิกูลลงสู่ที่เก็บกักและนำสิ่งปฏิกูลไปบำบัดและกำจัดภายนอกที่ตั้งส้วมหรือกำจัดที่ระบบส่วนกลาง

- **ระบบใช้น้ำ** สิ่งปฏิกูลถูกนำไปบำบัดและกำจัดในอาคารหรือบริเวณ คือ ระบบบำบัดที่ใช้น้ำเป็นตัวขับเคลื่อนสิ่งปฏิกูลลงสู่ที่เก็บกักและกำจัดอยู่ภายในพื้นที่กักเก็บ ระบบนี้เป็นระบบที่ถูกหลักสุขาภิบาลและนิยมอย่างมากในประเทศไทย

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมด้วย เช่น สภาพภูมิอากาศ สถานที่ตั้งของระบบ องค์ประกอบทางสังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น

หากนำเอาทฤษฎีการบำบัดและการกำจัดสิ่งปฏิกูลมาใช้ในพื้นที่จริงจะช่วยลดการแพร่กระจายของเชื้อโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการขนสิ่งปฏิกูล ไปบำบัดก่อนนำไปทำปุ๋ยสำหรับพืชสวนและ ไร่นา แต่ในความเป็นจริงพบว่าการกำจัดสิ่งปฏิกูลที่พบได้ในบางพื้นที่ยังไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล โดยมีการปล่อยสิ่งปฏิกูลลงแหล่งน้ำหรือสิ่งแวดล้อม

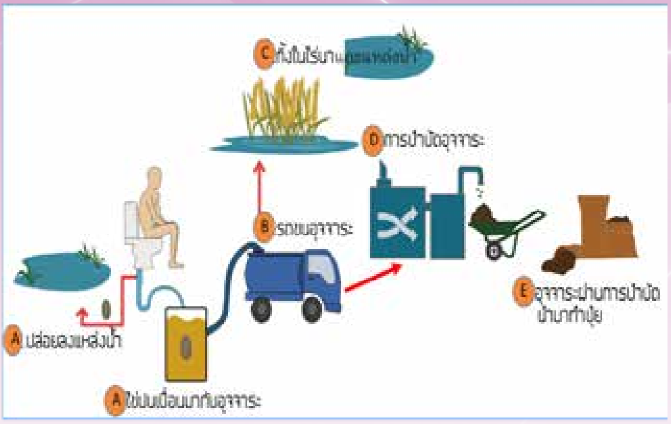

รูปที่ 1 แสดงระบบการกำจัดสิ่งปฏิกูลในประเทศไทย ทั้งที่ผ่านการบำบัดและยังไม่ผ่านการบำบัด
A) ไข่พยาธิปนเปื้อนในอุจจาระและปล่อยอุจจาระลงแหล่งน้ำโดยตรง
B) มีการขนถ่ายสิ่งปฏิกูลโดยรถ
C) รถขนสิ่งปฏิกูลปล่อยทิ้งในแหล่งน้ำหรือไร่นา
D) การนำสิ่งปฏิกูลไปบำบัดและทำปุ๋ย

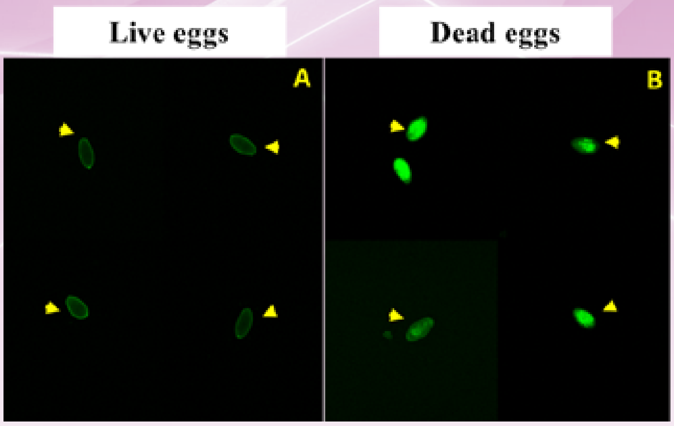

รูปที่ 2 แสดงไข่พยาธิใบไม้ตับที่ยังมีชีวิตและไม่มีชีวิต จากการย้อมสี propidium iodide

โดยตรงจากส้วม (รูปที่ 1) หรือการที่รถสูบส้วมนำอุจจาระไปเทใน แหล่งน้ำหรือ ไร่นาโดยไม่ผ่านการบำบัด วิธีการบำบัดสิ่งปฏิกูลทำได้หลายวิธี ที่พบในบ้านเราได้แก่ การนำอุจจาระมาตากแดดผ่านสังกะสีเพื่อให้ความร้อน การหมักในถังหมักก่อนนำไปทำปุ๋ย เป็นต้น อย่างไรก็ตามแต่ละวิธีมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไป ควรเลือกใช้ให้เหมาะกับแต่ละพื้นที่ **สำหรับการศึกษาวิจัยของ ปาริชาติ บัวโรยและคณะ ในปี 2562 พบว่าการทำลายไข่พยาธิใบไม้ตับสามารถทำได้โดยการต้มอุจจาระที่อุณหภูมิ 70-80 องศาเซลเซียสที่เวลา 10-15 นาที (รูปที่ 2)** จากข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในส้วมตามบ้านเรือนหรือสถานที่สาธารณะได้โดยการทำถังต้มอุจจาระก่อนนำไปกำจัดทิ้ง อย่างไรก็ตามอาจมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ ในการทำถังต้มซึ่งราคาขึ้นอยู่กับขนาดของถังสามารถใช้ได้ทั้งความร้อนจากแสงอาทิตย์ แก๊ส และไฟฟ้า ซึ่งต้นทุนต่อถังประมาณหมื่นกว่าบาท **ซึ่งวิธีการนี้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการลดการปนเปื้อนปรสิตในสิ่งแวดล้อม สำหรับสิ่งปฏิกูลจากสัตว์เลี้ยงได้แก่ สุนัขและแมว (รูปที่ 3) นั้นเราไม่สามารถควบคุมในการบำบัดได้จากหลายปัจจัย วิธีการ ดีที่สุดคือ การป้องกันและการรักษาโรคพยาธิในสุนัขและแมว**

อย่างไรก็ตาม**การควบคุมพยาธิใบไม้ตับจะสำเร็จลุล่วงได้ต้องอาศัย การทำงานแบบบูรณาการจากหลายฝ่ายในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ ชุมชน สังคม บุคคลากรทางการแพทย์ รวมทั้งเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติในการร่วมด้วยช่วยกัน** ทั้งเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคพยาธิใบไม้ตับ ในคนและสัตว์เลี้ยง การตรวจวินิจฉัยที่ถูกต้อง การรักษาแบบหายขาดทั้งคนและสัตว์ที่เป็นโรค การบำบัดและการกำจัดสิ่งปฏิกูล ทั้งนี้ ทางโครงการขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการวางแผนในการควบคุมพยาธิใบไม้ตับต่อไป

รูปที่ 3 สุนัขและแมวซึ่งเป็นรังโรคอุจจาระใกล้แหล่งน้ำ

เอกสารอ้างอิง

WHO, Sanitation safety planning manual. 2015, 138 page.

Boueroy P, Duenngai K, Eamudomkarn C, Sripan P, Boonmars T, Pumhirunroj B, Artchayasawat A, Songsri J, Chomphumee K, Rattanasuwan P, Laummaunwai P, Khueangchiangkhwang S, Boonjaraspinyo S.Effect of Temperature on the Killing of Opisthorchis viverrini Eggs In Vitro. Korean J Parasitol. 2019 Feb;57(1):49-53. doi: 10.3347/kjp.2019.57.1.49.

Langergraber G1, Muellegger E. Ecological Sanitation--a way to solve global sanitation problems? Environ Int. 2005 Apr;31(3):433-44.

Otterpohl R. Options for alternative types of sewerage and treatment systems directed to improvement of the overall performance. Water Sci Technol. 2002;45(3):149-58.

ผลพลอยได้จากโครงการกำจัดพยาธิใบไม้ตับและลดมะเร็งท่อน้ำดี ประเทศไทย

อดุลย์ศักดิ์ วิจิตร

ในโครงการกำจัดพยาธิใบไม้ตับ กิจกรรมการคัดกรองโดยการตรวจอุจจาระในประชากรเสี่ยง ผลการตรวจค้นหาพยาธิใบไม้ตับก็มักจะพบพยาธิอื่นๆด้วย นี่เป็นผลพลอยได้ของประชาชนนับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่ได้ช่วยให้ผู้ที่ทุกข์ทรมานจากการเป็นโรคพยาธิอื่นๆ ได้หลายชนิด พยาธิใบไม้ลำไส้ขนาดเล็ก พยาธิลำไส้อื่นๆ อีกหลายชนิด **ในที่นี้ขอกล่าวถึงพยาธิตัวตืด เป็นโรคหนอนพยาธิที่ใหญ่และยาวที่สุด ที่พบบ่อยในคนไทย**

โรคพยาธิตัวตืดเป็นเรื่องปกติที่พบในคนที่ชอบกินเนื้อสัตว์ดิบ มีรายงานในประเทศไทยแต่พบความชุกไม่มากนัก ตั้งแต่ 1-7%[1-3] ในระยะเวลา 3-4 ปีที่ผ่านมา ในเขตภาคเหนือได้ดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว เราพบประชาชนติดพยาธิตัวตืด ร่วมร้อยราย ส่วนใหญ่พบตืดวัว-ควาย (*Taenia saginata*) แต่ไม่พบตืดหมู (*Taenia solium*) รูปที่ 1

รูปที่ 1 ให้ยารักษาผู้ป่วยแล้วให้ยารักษาเอาตัวพยาธิออกมา

การแยกพยาธิทั้ง 2 ชนิด ทางรูปร่างสัณฐานวิทยาโดยการนำปล้องสุกมาฉีดหมึกเข้ามดลูกแล้วนำไปบีบกับกระจก 2 แผ่นประกับกัน นับแขนงมดลูก ถ้าเป็นตืดหมู มีกิ่งแขนงมดลูกข้างละ 7-13 กิ่ง มีไข่ 3-5 หมื่นฟอง หากเป็นตืดวัว-ควาย จะมีแขนงมดลูกจำนวน 18-30 กิ่ง(รูปที่1) มีไข่จำนวนเป็นแสนฟอง

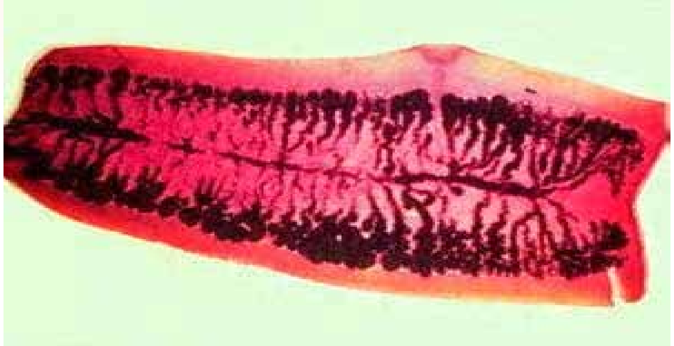

รูปที่ 2 ปล้องสุกตืดวัว แขนงมดลูก 18-30 กิ่ง

นอกจากนี้มีผู้พบพยาธิตัวตืดชนิดใหม่อีก ปี 1993 คือ *Taenia asiatica*[4] ต่อมาในปี 2000 เราได้มีการศึกษาโดยวิเคราะห์ดีเอ็นเอ ที่จังหวัดเชียงใหม่ 30 ตัวใน 30 คน ยืนยันไม่พบตืดชนิดใหม่[5] ในปี 2007 มีรายงานพบในประเทศไทยที่จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มชนชาติพันธุ์ชาวไทภูเขา[6] พยาธิตัวตืดอาศัยในลำไส้เล็กคนได้นาน 10-25 ปี เป็นกลุ่มพยาธิที่มีลำตัวแบนคล้ายแถบริบบิ้น ก๋วยเตี๋ยวเส้นเปียก สีขาวนวล ยืดหดได้แบ่งเป็นปล้องๆ มีความยาวตั้งแต่ 2 เมตร จนถึง 25 เมตร ปล้องสุกซึ่งจะต่อเรียงกันเป็นสายยาว 1,000-2,000 ปล้อง ปล้องสุกถ้าเป็นตืดหมูจะมีไข่ภายใน 30,000-50,000 ฟอง ถ้าเป็นตืดวัว จะมีเป็น 100,000 ฟอง ปล้องสุกจะหลุดออกมากับอุจจาระหรือเคลื่อนตัวผ่านทวารหนักออกมา ขณะคนเราเคลื่อนไหว เดินวิ่ง

อาการผู้มีพยาธิตืด หิวบ่อย รับประทานอาหารมากแต่ร่างกายผอมลง รู้สึกอ่อนเพลีย มีอาการท้องอืดท้องเฟ้อไม่สบายท้อง และอาจมีอาการท้องเสียร่วมด้วย อาการเหล่านี้เป็นอาการแสดงว่า อาจมีพยาธิตัวตืด อยู่ในร่างกาย เนื่องจากคนถูกตัวตืดแย่งอาหาร หรืออาจมีอาการทางประสาท นอนไม่หลับหรือเวียนศีรษะ เราได้มีโอกาสได้ซักถาม *ผู้ป่วยรายหนึ่ง*

รูปที่ 3 อาหารเนื้อสัตว์ดิบเชิงเปรียบเทียบระหว่างคนภาคเหนือและภาคอีสาน

ลาบควาย-วัว(ลาบจิ้นควาย)

ลาบเลือด ซกเล็ก

ระวังอันตรายเม็ดสาคูในเนื้อ

ส้าควาย-วัว

ซอยห่างเนื้อวัว-ควาย

ลาบหมูดิบ

หลู้หมู

ได้เล่าให้เราฟังว่า เขามีอาการเช่นดังกล่าวข้างต้น ไปหาหมอก็ให้ยาขับลม ยารักษาโรคกระเพาะมากินบ้าง แต่ไม่หาย วันดีคืนดีก็ปวดท้องมาก เป็นเช่นนี้มาร่วมสิบปี ไม่เคยซื้อยาถ่ายพยาธิมากินเลย เมื่อเห็นพยาธิออกมาจากตัวเช่นนี้รู้สึกกลัวและดีใจที่ได้รักษา รูปที่ 2

ลาบดิบเป็นอาหารอันโปรดปราน ที่มีความอร่อยอ้างกันว่าในความหวานของโปรตีน เอนไซม์ กินแล้วมันมีกำลังวังชาได้สารอาหารมากมายจากธรรมชาติ กินแล้วคล่องคอไม่ต้องเคี้ยว ค่านิยมสังคมในหมู่ผู้ชายมากกว่าหญิง หรือในงานสังคมหมู่เพื่อนฝูง หรือในโอกาสสำคัญๆ ลาบเป็นอาหารแห่งเกียรติยศ งานบุญประเพณี งานเลี้ยง บางหมู่บ้านโดยเฉพาะชนบท “ต้องมีลาบ” มิเช่นนั้น เจ้าจะถูกดูหมิ่น ดูแคลน และบางชุมชน การกินลาบ จะทำให้มีลาภ เพราะต้องบอกว่ามีลาบจะได้คล้องจองกับคำว่า “ลาภ” (ความเชื่อ+คำแอบอ้าง) มากกว่าคำว่าอร่อยอย่างเดียว โดยเฉพาะคนอีสาน คนเหนือถือเป็นอาหารพื้นบ้านประจำถิ่น และภาคกลางบางส่วน ที่นิยมบริโภคหมู เนื้อ ดิบๆ โดยเฉพาะลาบดิบ คนอีสานนิยมบริโภคลาบเลือด ลาบ ก้อย ซอยห่าง ซกเล็ก ตับหวาน แหนม(หมู, เนื้อ)เป็นต้น ภาคเหนือนิยม ลาบ ส้า(วัว-ควาย) หลู้(หมู) แหนม(หมู,เนื้อ) ภาคกลาง ลาบ หลู้ แหนมดิบ เป็นต้น แต่อย่างไงเสียต้องระวังเสี่ยงต่อการติดพยาธิตัวตืด มีความรอบรู้ในการกินอาหารที่อาจมีผลต่อสุขภาพ

<u>การป้องกัน</u> ก่อนทำลาบดูเนื้อให้ดีว่ามีเม็ดสาคูพยาธิหรือไม่ รูปที่ 3 แสดงเปรียบเทียบอาหารพื้นบ้านประจำถิ่นของคนเหนือและอีสาน มีความแตกแตกในวิธีการและเครื่องปรุงเท่านั้น แต่ต้องเตือนกันว่ามีโรคที่เกิดจากการกินเนื้ออีกหลายโรคที่ต้องระวัง เช่น วัว-ควาย โรคแอนแทรกซ์ หมู โรคไข้หูดับ โรคทริคิโนซีส หรือแบคทีเรียปนเปื้อนทำให้ท้องเสีย เป็นต้น

<u>การรักษา</u> ใช้ยาพราซิควอนเทล (praziquantel) ขนาด 40 มิลลิกรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม รับประทานตอนเช้ามืด หลังจากนั้นอีก 2 ชั่วโมงให้ ดีเกลืออิ่มตัว (saturated magnesium sulfate 30-45 ซีซี) ได้ผลดี 100%

เอกสารอ้างอิง

1. Jongsuksantigul P, Chaeychomsri W,Techamontrikul P, Jeradit P, Suratanavanit P. Study on prevalence and intensity of intestinal helminthiasis and opisthorchiasis in Thailand. J Trop Med Parasitol 1992;15:80-95.
2. Thitima Wongsaroja, Choosak Nithikathkulb, Wichit Rojkitikulc, Worayut Nakaia, Louis Royalb,d, Pongroma Rammasutc. National survey of helminthiasis in Thailand. Asian Biomedicine 2014; 8(6):779-783.
3. Wijit A, Kraewsan C. Epidemiology of helminthiasis in hill tribes in upper northern part of Thailand [Abstract]. Bangkok, Thailand: Joint International Tropical Medicine Meeting 2001,8-10 August 2001.
4. Eom, Keeseon S; Rim, Han-Jong (). “Morphologic descriptions of Taenia asiatica sp. n”. The Korean Journal of Parasitology 1993;31(1):1–6.
5. Morakote N, Wijit A, Uparanukraw P. Further search for Taenia saginata asiatica in Chiang Mai, Thailand. Ann Trop Med Parasitol 2000; 94:521-4.
6. Anantaphruti MT, Yamasaki H, Nakao M, et al. Sympatric occurrence of Taenia solium, T. saginata and T. asiatica, Thailand. Emerg Infect Dis 2007;13:1413-6.

ผลการดำเนินงาน

โครงการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ประเทศไทย ปี 2562

ณ วันที่ 30 กันยายน 2562

มาตรการ	ผลการดำเนินงาน	เป้าหมาย
การจัดการสิ่งแวดล้อม: โดยการจัดการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ลดการปนเปื้อนในแหล่งน้ำ/ห่วงโซ่อาหาร (ปลาปลอดพยาธิ)	ผลการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพ (ดูตารางที่ 1)	ตำบลจัดการสุขภาพแบบครบวงจร ในพื้นที่ รวม 702 ตำบล มีการออกข้อบัญญัติ 679 แห่ง โรงเรียนเป้าหมาย 3,685 แห่ง จัดการเรียนการสอน 3,668 แห่ง
การควบคุมป้องกัน : ตรวจค้นหาการติดพยาธิเพื่อนำสู่การรักษา	มีการคัดกรองการติดพยาธิด้วยการตรวจอุจจาระในประชาชน อายุ 15 ปีขึ้นไป (ดูตารางที่ 2)	เป้าหมายตรวจอุจจาระ รวม 582,820 ราย ส่งตรวจ 509,790 ราย พบOV 25,325 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.97

ผลการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพ

เขตสุขภาพ	การออกข้อบัญญัติกำจัดสิ่งปฏิกูล		ร้อยละ	การจัดการเรียนการสอน		ร้อยละ
	เป้าหมาย (ตำบล)	ผลงาน		เป้าหมาย (รร.)	ผลงาน (รร.)	
1	67	44	65.67	234	217	92.74
6	59	59	100.00	66	66	100.00
7	160	160	100.00	576	576	100.00
8	163	163	100.00	1,513	1,513	100.00
9	111	111	100.00	1,154	1,154	100.00
10	142	142	100.00	142	142	100.00
รวม	**702**	**679**	**96.72**	**3,685**	**3,668**	**99.54**

แหล่งข้อมูล:จากผู้รับผิดชอบระดับสคร. ณ 30 กันยายน 2562

มีการคัดกรองการติดพยาธิด้วยการตรวจอุจจาระในประชาชน อายุ 15 ปีขึ้นไป

เขตสุขภาพ	เป้าหมาย (ราย)	ตรวจ OV		ติดเชื้อOV	
		จำนวน(ราย)	ร้อยละ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
1	61,540	48,796	79.29	3,095	6.34
6	ดำเนินการครบทุกแห่งตั้งแต่ปี 2561				
7	144,800	130,842	90.36	8,611	6.58
8	147,515	106,624	72.28	3,803	3.57
9	100,455	93,923	93.50	2,812	3.00
10	128,510	129,524	100.00	7,004	5.41
รวม	**582,820**	**509,709**	**87.46**	**25,325**	**4.97**

แหล่งข้อมูล:https://cloud.cascap.in.th และผู้รับผิดชอบระดับสคร.ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2562

<table>
<tr><th>มาตรการ</th><th>ผลการดำเนินงาน</th><th>เป้าหมาย</th></tr>
<tr>
<td>การรักษาพยาบาล ตรวจคัดกรองกลุ่มเสี่ยงอายุ 40 ปีขึ้นไป ด้วยอัลตร้าซาวด์</td>
<td>การตรวจคัดกรองกลุ่มเสี่ยง CCA อายุ 40 ปีขึ้นไป ด้วยอัลตร้าซาวด์
<table>
<tr><th>เขต สุขภาพ</th><th>เป้าหมาย (ราย)</th><th>ผลงาน (ราย)</th><th>ร้อยละ</th><th>ผิดปกติ (ราย)</th><th>สงสัย CCA (ราย)</th><th>CT/MRI (ราย)</th><th>พบเป็น มะเร็ง (ราย)</th></tr>
<tr><td>1</td><td>26,875</td><td>14,302</td><td>53.22</td><td>5,310</td><td>116</td><td>3</td><td>0</td></tr>
<tr><td>6</td><td>3,000</td><td>4,561</td><td>100.00</td><td>2,801</td><td>6</td><td>1</td><td>1</td></tr>
<tr><td>7</td><td>41,614</td><td>32,666</td><td>78.50</td><td>14,313</td><td>322</td><td>126</td><td>73</td></tr>
<tr><td>8</td><td>82,880</td><td>85,422</td><td>100.00</td><td>36,575</td><td>381</td><td>64</td><td>28</td></tr>
<tr><td>9</td><td>43,490</td><td>45,875</td><td>100.00</td><td>13,849</td><td>269</td><td>129</td><td>50</td></tr>
<tr><td>10</td><td>45,825</td><td>42,421</td><td>92.57</td><td>16,159</td><td>144</td><td>4</td><td>0</td></tr>
<tr><td>รวม</td><td>243,684</td><td>225,247</td><td>92.43</td><td>89,007</td><td>1,238</td><td>327</td><td>152</td></tr>
</table>
แหล่งข้อมูล:https://cloud.cascap.in.th ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2562</td>
<td>เป้าหมายตรวจอัลตร้าซาวด์ รวม 243,684 ราย ดำเนินการได้ 222,194 ราย คิดเป็นร้อยละ 91.18</td>
</tr>
<tr>
<td>ผลการรักษาด้วยการผ่าตัด</td>
<td>การรักษาโดยการผ่าตัด
<table>
<tr><th>เขต สุขภาพ</th><th>รักษารวม (ราย)</th><th>ผ่าตัดรวม (ราย)</th><th>ผ่าตัดให้หายขาด (ราย)</th><th>ผ่าตัดเพื่อประคับประคอง (ราย)</th></tr>
<tr><td>1</td><td>187</td><td>45</td><td>37</td><td>8</td></tr>
<tr><td>7</td><td>2,750</td><td>270</td><td>186</td><td>84</td></tr>
<tr><td>8</td><td>1,090</td><td>107</td><td>85</td><td>22</td></tr>
<tr><td>9</td><td>953</td><td>80</td><td>53</td><td>27</td></tr>
<tr><td>10</td><td>1,334</td><td>200</td><td>145</td><td>55</td></tr>
<tr><td>รวม</td><td>6,314</td><td>702</td><td>506</td><td>196</td></tr>
</table>
แหล่งข้อมูล:https://cloud.cascap.in.th ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2562</td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td>การดูแลแบบต่อเนื่องที่บ้าน: ผู้ป่วยรายที่จำเป็นมีระบบการดูแลรักษาทั้งใน-นอก รพ.</td>
<td>การดูแลแบบต่อเนื่องที่บ้าน
<table>
<tr><th>การดูแลแบบต่อเนื่อง</th><th>ผู้เข้ารับการรักษา</th><th>ผลงาน</th></tr>
<tr><td>รวม</td><td>6,360</td><td>5,429 (85.4%)</td></tr>
</table>
แหล่งข้อมูล:https://cloud.cascap.in.th ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2562</td>
<td>การดูแลแบบต่อเนื่องครอบคลุมทุกพื้นที่</td>
</tr>
<tr>
<td>การสื่อสารสาธารณะ / สนับสนุนประสานการขับเคลื่อนโครงการ</td>
<td>1) มีการดำเนินงานให้ความรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแก่ประชากรกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับในพื้นที่เป้าหมาย
2) สนับสนุนสื่อการเรียนการสอน หน่วยการเรียนรู้ โปสเตอร์ ภาพพลิก เพื่อเผยแพร่สู่โรงเรียน และ รพ.สต.
3) จัดทำจุลสารศูนย์ประสานงานฉบับที่ 12/2562 เผยแพร่เครือข่าย 350 แห่ง
4) รณรงค์การแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี รวมทั้งปลาปลอดพยาธิ จังหวัดมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ขอนแก่นและกาฬสินธุ์ ร่วมกับเครือข่ายศูนย์วิชาการต่างๆ
5) สนับสนุนวิทยากรให้ความรู้เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับในการจัดการเรียนการสอนแก่ครูในโรงเรียน
6) สนับสนุนการตรวจอุจจาระประชาชนกลุ่มเป้าหมายและในนักเรียน</td>
<td></td>
</tr>
</table>

ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2562

ภาพกิจกรรมการดำเนินงาน สำนักโรคติดต่อทั่วไป

การศึกษาดูงานมาตรการดูแลผู้ป่วยมะเร็งท่อน้ำดีแบบประคับประคอง

วันที่ 16 กันยายน 2562 นายแพทย์ไพจิตร์ วราชิต รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข ประธานการศึกษาดูงานร่วมกับเครือข่ายฯ ประกอบด้วย กรมควบคุมโรค สำนักโรคติดต่อทั่วไป สคร.เขต 1-12 สสจ.สกลนคร และผู้รับผิดชอบในพื้นที่ ศึกษาดูงานมาตรการดูแลประคับประคองผู้ป่วยมะเร็งตับและมะเร็งท่อน้ำดี ตามยุทธศาสตร์ทศวรรษกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในปี พ.ศ.2559-2568 และโครงการเมืองสมุนไพรสกลนคร มหานครแห่งกัญชาทางการแพทย์ เพื่อเสริมพลังและนำสู่การขับเคลื่อนมาตรการให้เป็นรูปธรรมและขยายไปพื้นที่อื่น ณ อโรคยาศาล วัดคำประมง โรงพยาบาลพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จังหวัดสกลนคร

กิจกรรมการดำเนินงาน สถาบันวิจัยมะเร็งท่อน้ำดี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ(MOU)ขับเคลื่อนการเรียนการสอน เรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

วันที่ 9 เมษายน 2562 สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับ CASCAP มหาวิทยาลัยขอนแก่น และเครือข่ายในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 7 ร่วมลงนามการบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการ ในการขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในโรงเรียน เขตสุขภาพที่ 7 ณ ห้องประชุมสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น โดยกำหนดให้มีการดำเนินงานร่วมกันในการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในโรงเรียน เพื่อขับเคลื่อนแผนทศวรรษการกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในเขตสุขภาพที่ 7 อันจะนำไปสู่การลดอัตราเสียชีวิตด้วยมะเร็งท่อน้ำดี ลดลงสองในสาม ในปี พ.ศ.2578 และลดอัตราการติดพยาธิใบไม้ตับ ในคนและปลา ให้ลดลงน้อยกว่าร้อยละ 1 ในปีพ.ศ. 2568 โดยพิธีลงนามในครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมงานจากทั้งหน่วยงานสาธารณสุข และ สพม. สพป. สนง.ศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และร้อยเอ็ด

กิจกรรมการดำเนินงาน สถาบันวิจัยมะเร็งท่อน้ำดี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหกรรมรณรงค์เพื่อป้องกันและกำจัดโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

ช่วงเดือนกรกฎาคม 2562 โครงการ CASCAP มหาวิทยาลัยขอนแก่น การจัดงาน “มหกรรมรณรงค์ป้องกันและกำจัดโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี” เพื่อการแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 7 โดยได้ดำเนินการตรวจคัดกรองพยาธิใบไม้ตับจากปัสสาวะ การตรวจคัดกรองมะเร็งท่อน้ำดีด้วยเครื่องอัลตร้าซาวด์ และ มอบสื่อความรู้พยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี เพื่อเผยแพร่ไปยังตำบลต่างๆ ร่วมทั้งการจัดนิทรรศการให้ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีให้แก่ผู้นำชุมชน/อสม./เทศบาล/บุคลากรด้านการศึกษา/บุคลากรสาธารณสุข และภาคประชาสังคม ในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

กิจกรรมการดำเนินงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่

ประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพจุลทัศกรในการตรวจวินิจฉัยโรคพยาธิใบไม้ตับ

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ จัดอบรมพนักงานจุลทัศนากรหลักสูตรการตรวจวินิจฉัยโรคหนอนพยาธิ ให้กับผู้รับผิดชอบการโครงการรณรงค์กำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในพื้นที่เสี่ยงจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อฟื้นฟูวิชาการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการตรวจวินิจฉัย โดยทีมวิทยากรจากสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ในวันที่ 12 - 14 มิถุนายน 2562

กิจกรรมการดำเนินงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่

การตรวจคัดกรองโรคพยาธิใบไม้ตับ ในพื้นที่เสี่ยง จังหวัดเชียงใหม่

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับสำนักงานงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการตรวจคัดกรองโรคพยาธิใบไม้ตับในประชาชน กลุ่มเสี่ยงอายุ 15 ปีขึ้นไป อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ และให้ยารักษาผู้ติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับ ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2562

กิจกรรมการดำเนินงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดชลบุรี

ติดตามการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อดี เขตสุขภาพที่ 6

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 จังหวัดชลบุรี ได้ติดตามการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี และประเมินพฤติกรรมสุขภาพ โดยใช้แบบสอบถามนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4- 6 ในโรงเรียนสังกัดตำรวจตระเวนชายแดน และโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการพระราชดำริ ในช่วงเดือนมิถุนายน 2562

กิจกรรมการดำเนินงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น

ติดตามการติดเชื้อซ้ำโรคพยาธิใบไม้ตับ ประชาชนกลุ่มเสี่ยง ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 7

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ได้จัดทำโครงการติดตามการติดเชื้อซ้ำโรคพยาธิใบไม้ตับในประชาชนกลุ่มเสี่ยอายุ 15 ปีขึ้นไป ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 7 ในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2562 ผลการดำเนินงาน จำนวนผู้ติดเชื้อทั้งหมดในปี 2561 (จำนวน 3,137 ราย) ได้รับการตรวจอุจจาระในปี 2562 (จำนวน 2,615 ราย) คิดเป็นร้อยละของผู้ได้รับการตรวจซ้ำ 83.36 และพบผู้ติดเชื้อซ้ำจำนวน 106 ราย คิดเป็นอัตราการติดเชื้อซ้ำร้อยละ 4.05 ผู้ติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับทุกรายได้รับการรักษาด้วยยา Praziquantel และให้ความรู้โรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี เพื่อเกิดความตระหนักและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทุกราย

สนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อลดเสี่ยงโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น สนับสนุนทีมวิทยากรให้ความรู้ ในการรณรงค์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมลดเสี่ยงโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ให้แก่ผู้นำชุมชน อสม.และประชาชน ในพื้นที่เสี่ยง และดำเนินการออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ พอสว. จังหวัดขอนแก่น ในช่วงเดือนเมษายน–กันยายน 2562 ในพื้นที่ตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน ตำบลสระแก้ว อำเภอเปือยน้อย ตำบลนาแพง อำเภอโคกโพธิ์ไชย ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอบ้านแฮด และ อำเภอเมือง ได้แก่ ตำบลบ้านทุ่ม ตำบลดอนบม ตำบลเมืองเก่า

กิจกรรมการดำเนินงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น

ติดตามประเมินผลการประกวดตำบลจัดการคุณภาพชีวิต "ชุมชนสร้างสุข" ลดเสี่ยงโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 7

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับภาคีเครือข่าย ได้ดำเนินการติดตามประเมินผลการประกวดตำบลจัดการคุณภาพชีวิต **"ชุมชนสร้างสุข"** ลดเสี่ยงโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ปีงบประมาณ พ.ศ.2562 เพื่อให้การดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในพื้นที่เสี่ยงเขตสุขภาพที่ 7 สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานแบบครบวงจรตาม 5 มาตรการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในระหว่างวันที่ 18 – 23 กรกฎาคม 2562 โดยมีผลการประกวดดังนี้

- รางวัลชนะเลิศ ได้แก่ ตำบลเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ได้แก่ ตำบลท่าคันโท อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 ได้แก่ ตำบลโพนงาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 3 ได้แก่ ตำบลหินตั้ง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

กิจกรรมการดำเนินงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี

รณรงค์ตรวจคัดกรองมะเร็งตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในประชาชนกลุ่มเสี่ยง

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี ร่วมกับโรงพยาบาลสกลนคร และโรงพยาบาลนครพนม ได้จัดรณรงค์ตรวจคัดกรองค้นหามะเร็งตับและมะเร็งท่อน้ำดี ด้วยอัลตร้าซาวด์ ในประชาชนกลุ่มเสี่ยงอายุ 40 ปีขึ้นไป โดยได้รับการสนับสนุนจากทีมแพทย์รังสีจากโรงพยาบาลนครพนมและสกลนคร ในวันที่ 24 เมษายน 2562 และ ในวันที่ 1 มิถุนายน 2562

กิจกรรมการดำเนินงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี

ติดตามการติดเชื้อซ้ำโรคพยาธิใบไม้ตับ ประชาชนกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 8

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 8 จังหวัดอุดรธานี ได้จัดทำโครงการติดตามการติดเชื้อซ้ำ โรคพยาธิใบไม้ตับ ในประชาชนกลุ่มเสี่ยง อายุ 15 ปีขึ้นไป ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 8 ระหว่างวันที่ 10 – 14 มิถุนายน 2562 ผลการดำเนินงาน จำนวนตรวจทั้งหมด 764 ราย พบผู้ติดเชื้อซ้ำจำนวน 71 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.29 ผู้ติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับทุกรายได้รับการรักษาด้วยยา Praziquantel และให้ความรู้โรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี เพื่อเกิดความตระหนักและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทุกราย

กิจกรรมการดำเนินงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา

ติดตามประเมินผลการประกวดตำบลจัดการคุณภาพชีวิต“ชุมชนสร้างสุข” ลดเสี่ยงโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 9 ปีงบประมาณ พ.ศ.2562

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับภาคีเครือข่ายฯ โดย ดร.ฐิติมา วงศาโรจน์ ที่ปรึกษากรมควบคุมโรค เป็นประธานกรรมการ ได้ดำเนินการติดตามประเมินผลการประกวดตำบลจัดการคุณภาพชีวิต **“ชุมชนสร้างสุข”** ลดเสี่ยงโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ปีงบประมาณ พ.ศ.2562 เพื่อให้การดำเนินงานโครงการแก้ไขปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในพื้นที่เสี่ยงเขตสุขภาพที่ 9 สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานแบบครบวงจรตาม 5 มาตรการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในระหว่างวันที่ 1 - 5 กรกฎาคม 2562 โดยมีผลประกวดชนะเลิศ ได้แก่ ตำบลขุนทอง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

กิจกรรมการดำเนินงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา

ขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในโรงเรียน

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับเครือข่ายสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้และคัดกรองเรื่องโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี และเพื่อการขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) ในวันที่ 3 สิงหาคม 2562 โดยได้รับการสนับสนุนทีมวิทยากรจากสำนักงานป้องกันและควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น

กิจกรรมการดำเนินงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี

ติดตามการดำเนินงานการควบคุมโรคหนอนพยาธิในโรงเรียนตามโครงการพระราชดำริฯ

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับภาคีเครือข่ายฯ ได้ติดตามผลการดำเนินงานการควบคุมโรคหนอนพยาธิในโรงเรียนตามโครงการพระราชดำริฯ และนักเรียนในพื้นที่เสี่ยงสูง ในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 10 โดยมีกิจกรรมบูรณาการร่วมกับศูนย์ควบคุมโรคติดต่อนำโดยแมลง ได้ดำเนินการตรวจคัดกรองโรคหนอนพยาธิในกลุ่มนักเรียนทุกช่วงชั้น พร้อมได้ดำเนินการคัดกรองตรวจหาเชื้อมาลาเรีย ให้กับคุณครู ปีการศึกษา 2562 และให้ความรู้/สนับสนุนสื่อการเรียนการสอน ไฟล์อิเลคโทรนิค (e-book) ในวันที่ 18 – 19 กรกฎาคม 2562

กิจกรรมการดำเนินงาน สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี

ประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียนการเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคติดต่อตามโครงการพระราชดำริฯ

นายแพทย์ดนัย เจียรกูล ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี เป็นประธานในการประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียนการเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคติดต่อตามพระราชดำริฯ ในระหว่างวันที่ 19 – 20 สิงหาคม 2562 ณ โรงแรมเนวาด้า อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และมอบรางวัลผลการดำเนินงานตามโครงการกำจัดปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในระดับเขตสุขภาพที่ 10

- ระดับดีเด่น ได้แก่
  1. ตำบลขนุน อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ
  2. ตำบลดงมอน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
  3. ตำบลโพนแพง อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี
  4. ตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร
- ระดับดีเยี่ยม ได้แก่ ตำบลไร่ขี อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ

รณรงค์ขับเคลื่อนการดำเนินงานกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 10 จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับภาคีเครือข่ายบุคลากรด้านสาธารณสุข และด้านการศึกษา ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ จัดประชุมรณรงค์การขับเคลื่อนการดำเนินงานกำจัดปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ถวายเป็นพระราชกุศลฯ ปี 2562 โดยมีกิจกรรมจัดบู๊ทนิทรรศการ **"ร้านส้มตำปลาร้าสุก ปลอดโรค ปลอดภัย"** ให้ความรู้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรรมสุขภาพ แก่ประชาชนกลุ่มเสี่ยง และแก่นนำชุมชน ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัด จังหวัดอำนาจเจริญ ในวันที่ 27 สิงหาคม 2562 พร้อมมอบโล่เชิดชูเกียรติเพื่อขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

"กิน ปลาสุก"
ลดเสี่ยง มะเร็งท่อน้ำดี

การกินปลาน้ำจืดเกล็ดขาวแบบดิบ หรือสุกๆดิบๆ ทำให้ติดพยาธิใบไม้ตับ ซึ่งเป็นสาเหตุของมะเร็งท่อน้ำดี

คนติดพยาธิใบไม้ตับได้อย่างไร

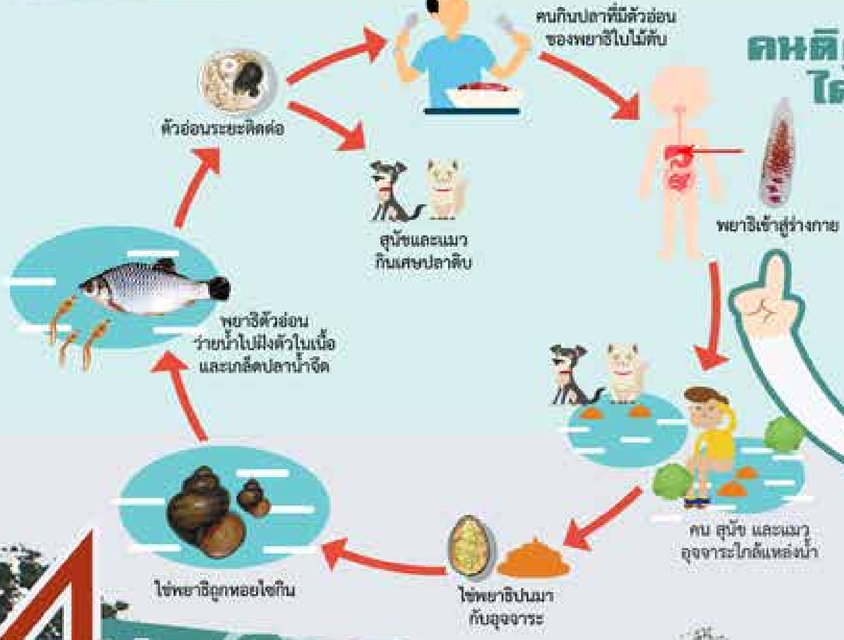

4 ข้อเท็จจริงที่ต้องรู้

1. ดื่มสุราคู่กับก้อยปลาดิบ ไม่สามารถฆ่าพยาธิได้
2. ติดพยาธิใบไม้ตับบ่อยๆ มีความเสี่ยงเป็นมะเร็งท่อน้ำดี
3. ชิมปลาดิบเพียงเล็กน้อย ก็ติดพยาธิใบไม้ตับได้
4. รสเปรี้ยวจากมะนาว ไม่สามารถฆ่าพยาธิใบไม้ตับได้

เริ่มเปลี่ยน ลดเสี่ยง มะเร็ง

- กินปลาปรุงสุก
- ถ่ายอุจจาระลงส้วมทุกครั้ง
- ไม่ซื้อยาถ่ายพยาธิกินเอง

หากมีพฤติกรรมเสี่ยง ควรรับการตรวจอุจจาระ และพบแพทย์ทุกปี และปรับพฤติกรรม หันมากินปลาปรุงสุกทุกครัวเรือน

5 ส. ห่างไกลพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี

สุก : กินปลาปรุงสุกเท่านั้น
สะอาด : ล้างมือก่อนปรุง ก่อนกิน หลังขับถ่าย
ส้วม / สิ่งปฏิกูล : ถ่ายลงส้วม ทิ้งสิ่งปฏิกูลถูกวิธี
ส่งตรวจ : มีความเสี่ยง ควรตรวจอุจจาระ ปีละครั้ง
สาธารณสุข : กินยา รักษาเพื่อพบโรคพยาธิใบไม้ตับ และเลิกกินปลาดิบ